

Kapitola 4

Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky

Vít Strátecký

Podobně jako v roce 2010 se agenda bezpečnostní politiky nedostávala do popředí politických střetů. Žádné z bezpečnostních témat dlouhodobě nedominovalo mediálním diskurzu a nestalo se významnou součástí vnitropolitického soupeření. Na druhou stranu však v roce 2011 došlo k diskusím a posunům v rámci některých témat, jež budou pro českou bezpečnostní politiku klíčová v následujících letech. V této souvislosti je třeba zmínit otázku dostavby Temelína, která v sobě potenciálně kombinuje ekonomický a bezpečnostní rozměr, či např. diskusi o budoucnosti českého nadzvukového letectva po konci pronájmu gripenů v roce 2014. Součástí bezpečnostní agendy však byla také prozatím spíše nepolitizovaná meziresortní diskuse o české účasti v Afghánistánu po konci mise ISAF. Z pragmatického vnitropolitického hlediska je konečné rozhodnutí ještě poměrně vzdálené, nicméně vzhledem k minulým zkušenostem lze předpokládat, že k politizaci tématu dojde. K neustále se navracejícím tématům také patří některé zbrojní zakázky, přičemž v posledních letech jsou to především letouny L-159 mající v zásadě zápornou cenu a dopravní vojenské letouny CASA, které ani v roce 2011 nemohly být zařazeny do arzenálu AČR a jejich spojenců.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: POLITICKÝ KONTEXT A VÝCHODISKA

Loňská kapitola této publikace se mj. věnovala procesu přípravy Bezpečnostní strategie ČR jako klíčového dokumentu české bezpečnostní politiky.¹ Vláda ČR tuto strategii přijala na svém zasedání 8. 9. 2011.² Finální schválení dokumentu nyní umožňuje jeho detailnější reflexi. Základním východiskem tvorby celé strategie bylo rozhodnutí, že bezpečnostní strategie z roku 2003 představuje relevantní koncepční dokument, který není třeba zásadně měnit, nýbrž pouze aktualizovat. V této souvislosti je třeba zmínit, že toto rozhodnutí vykrytalizovalo až v rámci prvotních debat. Na úplném počátku se zvažovalo i vytvoření strategie nové a v tomto smyslu byla v úvodní fázi poptávána i širší expertní bezpečnostní komunita. Skutečnost, že se dokument

bude pouze aktualizovat a upravovat, samozřejmě do značné míry předznamenala samotný výsledek a naznačila spíše umírněné ambice tvůrců dokumentu. Zároveň je možné říci, že toto rozhodnutí zřejmě reflektovalo spokojenost s funkcí, kterou minulá bezpečnostní strategie v české bezpečnostní politice sehrála. V neposlední řadě pak nelze nezmínit legitimizační argument, podle něhož je takovýto postup ukázkou kontinuity v české bezpečnostní politice.³

Hlavním problémem výše zmíněných legitimizačních postojů je skutečnost, že reference k původnímu dokumentu se v debatách o české bezpečnostní politice v podstatě neobjevovaly a lze tak říci, že spokojenost s předchozí strategií by bylo možné zaměnit s její irelevancí. V tomto smyslu lze rozhodnutí dokument pouze aktualizovat vnímat jako nevyužitou šanci. Ze substantivního hlediska představuje hlavní nedostatek „nového“ dokumentu absence strategického rozměru. Obecně platí, že charakter strategického dokumentu by měl odrážet účel, který má daný dokument naplnit. Identifikace účelu však není tak zjevná, jak by se na první pohled mohlo zdát. Bezpečnostní strategie může primárně promlouvat k laické veřejnosti a přibližovat jí bezpečnostní prostředí a jeho výzvy s cílem dopomáhat k legitimizaci mnohdy vysokých nákladů v obranném i bezpečnostním sektoru. Stejně tak může být dokument obrácen do zahraničí, a přispívat tak k transparentnosti a lepšímu chápání české bezpečnostní politiky. Tyto dva účely bychom mohly označit jako deklaratorní v tom smyslu, že otevřeně komunikují hlavní zájmy a principy bezpečnostní politiky dovnitř a navenek. Trochu jinak koncipovaný dokument by se mohl obracet na české profesionály a stát se základem pro jejich středně i dlouhodobé koncepční rozhodování. V neposlední řadě by pak bezpečnostní strategie mohla představovat vůdčí element bezpečnostní politiky v celé její šířce zahrnující nejen politickou a strategickou, ale i ekonomickou a průmyslovou dimenzi.

Všechny výše uvedené cíle jsou zcela legitimní a bezesporu důležité. Vzájemně si nezbytně neodporují, ale z hlediska koncepce strategického dokumentu jsou v podstatě neslučitelné. Současná strategie stejně tak jako strategie původní vynívají mnohem více jako deklarace principů české bezpečnostní politiky a českých zájmů. Zcela dostatečným způsobem zachycuje posuny v domácím i vnějším bezpečnostním prostředí a jasně identifikuje klíčové hrozby a výzvy. Tento analytický popis zřetelně reflektuje také klíčové strategické dokumenty NATO, EU a dalších mezinárodních organizací.

Aktualizovaná bezpečnostní strategie však nevyznívá jako skutečně strategický dokument. Českým profesionálům může dobře posloužit jako komunikační nástroj či referenční dokument, ale vzhledem ke své obecnosti jen obtížně jako vodítko při koncepční práci na jednotlivých úkolech. Nedostatečně propojuje relativně dobře zanalyzované výzvy s možnostmi řešení na národní i supranacionální úrovni. Přitom právě jasnější odkazy k řešením komplikovaných výzev jsou klíčové pro strategické vedení české bezpečnostní politiky.

Je skutečností, že ani tentokrát nedospěl proces vytváření bezpečnostní strategie do podoby subtilnějšího dokumentu ve vztahu k prioritám a naopak propracovanějšího v oblasti možných řešení. Podobné dokumenty nejsou analytickým popisem vý-

zev a hrozeb, ale ze své podstaty definují klíčové priority, ke kterým poté hledají odpovídající řešení. Důležité je, že v rámci identifikace řešení nezůstávají u zjevných politických deklarácí typu členství v NATO či EU, ale věnují se hmatatelným řešením a jasnému napojení na existující či potenciálně vytvářené kapacity. Podobně takové dokumenty předepisují např. i investice do sektorů technologického výzkumu a vývoje a stejně tak naznačují podporu některých průmyslových řešení. Tyto rozměry v nové bezpečnostní strategii zcela chybějí.

Také v kontextu aktualizované bezpečnostní strategie lze identifikovat některá silná témata, která mohou posloužit jako ilustrace alternativního přístupu. Z celkem devíti hrozeb jsou minimálně čtyři spojené s tématem ochrany kritické infrastruktury (Kybernetické útoky, Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury, Přerušování dodávek strategických surovin nebo energie, Pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události). Zároveň je možné říci, že primárně s tímto tématem je dnes vhodné spojovat hrozbu terorismu a do jisté míry i dopady hrozeb spojených s proliferací. Právě v tomto odvětví má ČR poměrně nezanedbatelný potenciál na úrovni výzkumu a vývoje i technologických a technických řešení, se kterým však dokument nijak nepracuje. Český potenciál navíc získává i další zajímavý rozměr v návaznosti na posuny ve strategickém uvažování v rámci EU a NATO. Takto by např. bylo možné ustoupit od deklaratorního charakteru a přidat strategickou dimenzi ve vztahu k vedení české bezpečnostní politiky. Nová strategie však takto ambiciózní již od počátku být nemohla. Z hlediska české strategické kultury nová bezpečnostní strategie není krokem zpátky, ale nepředstavuje ani zásadní posun kupředu.⁴

Bezpečnostní politika je také významnou částí Koncepce české zahraniční politiky.⁵ Dokument za základní pilíř české bezpečnostní politiky považuje systém kolektivní obrany NATO. V tomto kontextu specificky zmiňuje význam nové Strategické koncepce NATO, která v souladu se zájmy ČR nejen potvrdila platnost čl. 5 *Washingtonské smlouvy*, ale naznačila i možnosti jeho posílení. Dále pak umožňuje rozvoj Aliance do podoby organizace pružně reagující na klíčové bezpečnostní hrozby, a to prostřednictvím bezpečnostního dialogu stejně tak jako alianční obrany a politiky odstrašení. Česká republika dlouhodobě podporuje kombinaci jaderných a konvenčních schopností, které jsou spojeny s budováním funkční protiraketové obrany. Česká republika také uvítala reflexi nových hrozeb (především kybernetických útoků) a znovu potvrzený důraz na politický dialog směřující k partnerským zemím. V tomto kontextu hodlá ČR nadále prosazovat politiku otevřených dveří. Koncepce také krátce zmiňuje spolupráci NATO–EU, kde vyzdvihuje společnou roli těchto organizací v procesech zvládnutí krizí. Z hlediska dalších tematických priorit koncepce krátce zmiňuje boj proti terorismu a organizovanému zločinu, kontrolu zbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení a budoucnost režimu kontroly konvenčního zbrojení v Evropě, která musí být jako jeden z pilířů euroatlantické bezpečnosti postavena na principech vzájemnosti, transparentnosti a souhlasu hostitelské země.

V rámci kapitoly věnované EU také koncepce věnuje poměrně hodně prostoru Společné zahraniční a bezpečnostní politice. Daná sekce se však týká spíše obecnějších zahraničněpolitických priorit, přičemž bezpečnostní problematika se objevuje

až v posledním odstavci dané pasáže, který působí spíše jako vymezení se vůči snahám EU v oblasti obrany a bezpečnosti. K posilování bezpečnosti a obranyschopnosti mají ČR sloužit především vazby a spolupráce s USA, jež představují nejdůležitějšího partnera ČR. V kontextu tohoto vztahu bude ČR podporovat budování strategického vztahu mezi EU a NATO s důrazem na posilování obranných schopností evropských států. V rámci samostatných misí EU se bude ČR angažovat pouze v prioritních regionech. Obecně bez zajímavosti jistě není skutečnost, že Konceptce obsahuje zvláštní kapitolu věnovanou energetické bezpečnosti, kterou pojímá zcela z pohledu bezpečnosti dodávek. Je poměrně zajímavé, že daná sekce neobsahuje zmínku o ochraně kritické infrastruktury, která je bezesporu významnou součástí energetické bezpečnosti. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že ČR nadále zásadně akcentuje téma energetické bezpečnosti (viz pozice v dokumentu), nicméně jej stále chápe relativně omezeně.

Dalším klíčovým dokumentem, jenž byl zmíněn už v loňské kapitole „ročenky“, byla *Bílá kniha o obraně*, kterou schválila vláda ČR 18. 5. 2011.⁶ V souladu s plánem deklarovaným v textu pokračovala v roce 2011 implementace některých ustanovení. Ze strategického hlediska se jeví jako významné zahájení prací na nové Obranné strategii a také vypracování *Studie ke sdílení schopností s partnery*, jež by se měla stát základem střednědobé strategie pro přípravu a realizaci projektů v oblasti národné a mezinárodně sdílených schopností ozbrojených sil ČR. S obrannou strategií také souvisí vytvoření a pravidelná aktualizace map bezpečnostních rizik.⁷ K mezinárodní spolupráci, která představovala významnou agendu roku 2011, se tato kapitola ještě vrátí.

Politická debata v rámci bezpečnostní dimenze české zahraniční politiky

Jak bylo opakovaně ukázáno v bezpečnostních kapitolách předchozích „ročenek“, politický zájem o bezpečnostní problematiku se týká skoro výhradně témat, která mohou zásadně rezonovat ve společnosti. V minulých letech tak tato pasáž mapovala bouřlivé diskuse o radarové základně a v jistém období i relativně silně zpolitizované téma Afghánistánu.⁸ Specifickou agendu pak představovaly obranné akvizice, ke kterým se však politická reprezentace vyjadřovala spíše opatrně a které vzbuzovaly větší ohlas především v médiích. Z této perspektivy byl rok 2011 jednoznačně klidnějším. Oproti předchozím rokům také odpadly někdy bouřlivější diskuse o mandátu k nasazování českých vojáků v zahraničí, jenž je od roku 2010 dvouletý.⁹ Viditelnější politickou debatu vzbudila pouze hlavní mezinárodně-bezpečnostní otázka roku 2011, kterou byla válka v Libyi.

V parlamentní debatě věnované událostem v Libyi, jež se však konala až 22. 3. 2011, ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg obhajoval spíše opatrný počáteční postoj ČR. Kromě některých historických konotací zmínil nutnou obezřetnost při politice v nestabilním regionu i s ohledem na současnou českou angažovanost na Balkáně či v Afghánistánu. Podobně i ministr obrany Alexandr Vondra zmínil jako významný bod přijetí rezoluce Rady bezpečnosti č. 1973 navazující na předchozí rezoluci č. 1970, která umožnila pozdější alianční souhlas k zahájení operace na prosazení zbrojního embarga. Ministr Vondra také zdůraznil, že ČR se do operací v Libyi aktivně nezapojí nejen z důvodu jisté zdrženlivosti, ale také proto, že pro libyjské

operace nemá potřebný potenciál. Tato skutečnost se týkala také pronajatých nadzvukových stíhaček JAS-39 Gripen. Zároveň odmítl i spekulace, že v Libyi mohla být nasazena česká protichemická jednotka.¹⁰ Jedinou reálnou alternativou tak zůstalo nasazení českého personálu v rámci programu NATO *Airborne Early Warning and Control*, který je zcela v souladu s mandátem pro vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území ČR schváleným v listopadu 2010.¹¹

Opoziční poslanec ČSSD Lubomír Zaorálek upozornil na skutečnost, že z dosavadního postoje USA ke konfliktu lze vyčíst, že mu nepřikládají zásadní důležitost, a podobně zmínil, že i NATO v souvislosti s operací v Libyi jen obtížně nacházelo konsenzus. Podle Zaorálka to naznačuje určitou potenciální dezintegrační tendenci, která jednoznačně není v českém zájmu. Z relativně konsenzuálního rámce vystoupil pouze komunistický poslanec Vojtěch Filip, ten zkritizoval odklon od původní pozice neangažovanosti, kterou výrazně zastávalo také Německo. Podle Filipa se ČR stane součástí útočících vojsk bez toho, aby v operaci měla jediného vojáka. Navíc v samotné vojenské operaci viděl určitou diskreditaci evropské civilizace v očích arabských států (včetně Libye).¹²

V kontextu výše zmíněné narážky na mandát k vysílání českých vojáků do zahraničí je třeba připomenout, že rok 2011 představoval první rok nově dvouletého mandátu schváleného v roce 2010. Po 12 letech působení v rámci mise KFOR došlo v polovině roku k již k avizovanému stahování většiny českých vojáků z Kosova. Od června do října zůstaly na základně v Šajkovaci pouze necelé dvě stovky vojáků, kteří dohlíželi na odsun vojenské techniky a následné předání základny. K navýšení naopak došlo v Afghánistánu, kde limit pro rok 2011 dosáhl až 720 osob, z nichž většina působila v českém PRT v Lógaru a další pak na vrtulníkové základně v Šaraně a na výcvikové základně afghánské národní armády ve Wardaku. Zvláštní mandát pak mají příslušníci 601. speciální jednotky, kteří chrání český zastupitelský úřad v Kábulu. Ostatní česká účast na zahraničních misích byla spíše symbolická a zahrnovala např. pozorovatele v misi MFO (*Multinational Forces and Observers*) na Sinaji či tři zástupce, kteří pracovali v rámci Operačního velitelství „protipirácké“ operace EU NAVFOR ATALANTA ve Velké Británii. Náklady na zahraniční operace v roce 2011 dosáhly zhruba 4 % rozpočtu MO.

Zajímavou politickou diskusi přineslo schvalování Koncepce české zahraniční politiky. V polovině června 2011 vláda odmítla první verzi Koncepce s tím, že je nevyvážená. Nejhlasitějším kritikem byl ministr obrany A. Vondra, podle kterého dokument nijak nerefletoval aktuální krizi v EU a potenciální výzvy a rozhodnutí, před které bude ČR v této souvislosti postavena. Konkrétněji zmínil určitou nevyváženost mezi texty věnovanými EU a NATO. Zatímco první organizace byla rozebírána na třech stranách, Alianci byly věnovány pouze dva odstavce. Za apolitičnost především ve vztahu k EU Koncepci kritizoval i prezident Václav Klaus. Sekce věnovaná NATO byla v druhé verzi posílena a koncepce byla přijata na červencovém zasedání vlády. Celý spor nicméně ilustruje dlouhodobý rozporuplný vztah k EU mezi dvěma největšími stranami koalice, který je symbolizován dvěma tajemníky pro záležitosti EU.¹³

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

V návaznosti na předchozí pasáž je vhodné blíže osvětlit postoje ČR v době eskalace libyjského konfliktu. Až do schválení druhé rezoluce OSN a definitivní NATOizace operace patřila ČR k velmi zdrženlivým státům. Ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg český postoj jasně vyjádřil po summitu EU 20. února: „*Pokud bychom se v tuto chvíli vměšovali do situace, jen bychom to komplikovali... Nikomu by to nepomohlo, pokud bychom se příliš silně vměšovali s jediným cílem ukázat naši vlastní důležitost.*“¹⁴ Jeho slova byla některými agenturami, včetně serveru EUObserver,¹⁵ interpretována jako nepřímá podpora Kaddáfimu, což by ČR stavělo v rámci EU po bok Itálie. Česká republika oficiálně tuto pozici odmítla,¹⁶ nicméně geneze českého postoje jednoznačně stojí za ohlédnutí. Ze zpětného pohledu se jako klíčové jeví rozhodnutí americké administrativy podporovat operace v Libyi (*lead from behind*).¹⁷ V návaznosti na tento krok ČR výrazně prosazovala NATOizaci operací v Libyi, kterou ministr Schwarzenberg vysvětlil těmito slovy: „*Já bych byl velice nerad, aby zde jednotlivé, byť velké evropské země, jednaly úplně nezávisle na spojencích v NATO. Já bych byl velice rád, kdyby ta celá akce proběhla... v rámci, ale i pod dozorem NATO.*“¹⁸ S ohledem na výše zmíněnou politickou debatu je zajímavé, že žádný z evropeisticky naladěných politiků nezmínil možnost zcela protikladnou k zájmu současného ministra zahraničních věcí, že by zásadní evropská aktivita spíše pouze podporovaná ze strany USA mohla být ukázkou možné akceschopnosti EU v rámci jejích bezpečnostních a obranných nástrojů.

Jak už bylo naznačeno v úvodu, ČR se snaží aktivně působit v projektech mezinárodní spolupráce v rámci NATO a EU. ČR se stala plnoprávným členem programu vzdušného systému včasné výstrahy a řízení NATO (*NATO Airborne Early Warning & Control*, NAEW&C). Programu se v současné době účastní osmnáct členských zemí NATO a ČR se spolu s nimi finančně podílí na provozu a modernizaci letounů NE-3A a systému NAEW&C. V letech 2011–2013 ČR přispěje do rozpočtu programu částkou zhruba 170 mil. Kč. Důležitou součástí české účasti je však také průmyslová dimenze, v rámci které program garantuje téměř 100% návratnost vložených příspěvků formou přímé nebo nepřímé průmyslové účasti na aktivitách realizovaných v rámci programu.¹⁹ Podobně se ČR účastní také programu pro vzdušný průzkum pozemních cílů (*Alliance Ground Surveillance*).²⁰

V rámci programů mezinárodní spolupráce patří k hlavním prioritám resortu MO oblast rozvoje vrtulníkůvých schopností. Již od roku 2009, kdy se v rámci předsednictví konal první seminář k vrtulnikové iniciativě,²¹ zastává ČR roli vedoucí země v alianční iniciativě *HIP Helicopter Task Force*, pod jejíž hlavičkou nasadila své vrtulníky do operace ISAF v roce 2010 a připravuje opětovné nasazení v roce 2013. V roce 2010 bylo z prostředků programu a za podpory Velké Británie modernizováno pět vrtulníků Mi-171Š, které byly následně nasazeny v Afghánistánu. Další součástí vrtulníkůvých aktivit je *Multinational Helicopter Initiative*, kterou ČR od září 2011 administruje. Cílem této iniciativy je podpořit projekty směřující k podpoře afghánských vzdušných sil a nasazení vrtulníků v rámci aliančních operací. V rámci tohoto

programu ČR získala příspěvek na další modernizaci a přípravu vrtulníků, které by měly být nasazeny v Afghánistánu v roce 2013.²² Většinu modernizačních prací tak jako v minulosti provede LOM Praha s.p.

Z prostředků vrtulníkové iniciativy je také hrazen projekt společného výcviku českých a chorvatských příslušníků vzdušných sil, kteří společně působí v Afghánistánu a podílejí se na výcviku příslušníků Afghánské národní armády. Do tohoto projektu by také v roce 2012 měli vstoupit příslušníci maďarské armády.²³ Dalším výsledkem značné české vrtulníkové aktivity v posledních letech byl projekt výstavby mnohonárodního centra leteckého výcviku pro vrtulníky typu Mi (*Multinational Aviation Training Centre*, MATC). Tento projekt byl v roce 2011 připraven jako součást alianční iniciativy *Smart Defence* a v roce 2012 schválen na chicagském summitu NATO. Tuto *Smart Defence* iniciativu významně podpořily USA, které s ČR také spolupracují v rámci projektu dosažení schopnosti vrtulníkové podpory nasazení speciálních sil.²⁴

Kromě aliančních projektů ČR prosazuje vrtulníkové iniciativy také na úrovni EU. V rámci aktivit *Pooling and Sharing* se ČR účastní projektu *Helicopter Training Programme*, který je zaměřený na výcvik posádek a pozemního personálu vrtulníkového letectva (praktický výcvik osádek a pozemního personálu vrtulníkového letectva). Kromě vrtulníkových aktivit také ČR dlouhodobě participuje na programech v oblasti vojenské medicíny (projekt *Medical Field Hospitals*). Obě iniciativy patří ke skupině jedenácti projektů, u nichž se očekává významný přínos v krátkém časovém období (tzv. *quick-win*).²⁵

Poněkud méně úspěšnou oblast letectví, které se tyto kapitoly doposud příliš nevěnovaly, představují české podzvukové stíhačky L-159. V květnu 2011 proběhla zahraniční cesta za účasti premiéra Petra Nečase a ministra obrany A. Vondry do Iráku, který zřejmě představoval poslední možnost k prodeji stárnoucích podzvukových stíhaček. Geneze problému s letouny L-159 se táhne již dlouho. Zakázku na dodávku 72 letadel uzavřela v roce 1997 se společností Aero Vodochody Klausova vláda. Letadla byla pořízena za 42 mld. Kč, přičemž součástí transakce bylo také převedení podílu amerického Boeingu v Aero na nového majitele (společnost Penta) a zaplacení dluhů ve výši zhruba 10 mld. Kč. Do celkových nákladů je také možné započítat náklady na vývoj, které dosáhly také přibližně 10 mld. Kč. Bez přičtení těchto dodatkových nákladů se cena za jedno letadlo pohybovala kolem 600 mil. Kč. Armáda ČR dlouhodobě využívá pouze 24 bitevních a zbylých 44 letadel je uskladněno v hangárech. Za toto uskladnění platí MO zhruba 12 mil. Kč ročně. I bez přičtení všech doplňkových nákladů je klíčovým problémem *de facto* záporná cena letounů. Podle současných odhadů by ČR mohla za jedno letadlo utržit maximálně 40 mil. Kč, přičemž reaktivizace jednoho uskladněného letadla by stála minimálně 60 mil. Kč.

V současnosti tedy není zřejmé, že se potenciální prodej vyplatí a nejlevnější variantou se dost možná brzy stane radikální ukončení skladování nepoužitelných L-159. Vývozní možnosti dlouhodobě komplikuje skutečnost, že letadlo je z více než 50 % složené z amerických technologií, a proto export podléhá souhlasu USA. Právě tato skutečnost by údajně mohla stát za neúspěšnými pokusy prodat letadla v Kolumbii, Venezuele, Afghánistánu či Iráku. Právě obchod s posledním jmenovaným státem byl aktivně dojednáván v druhé polovině roku 2011, ale v současnosti se zdá, že Irák

spíše nakoupí jihokorejskou nadzvukovou stíhačku T-50 Golden Eagle, která v sobě má americké komponenty od firmy Lockheed Martin, která by tak doplnila již nakoupené stíhačky F-16.²⁶ V tomto kontextu se tak obchod s Irákem jeví jako velmi nepravděpodobný.

V souvislosti s diskusí o stíhačkách je třeba zmínit také končící pronájem švédských nadzvukových stíhaček JAS-39 Gripen, za který ČR do roku 2014 zaplatí zhruba 14 mld. Kč. V roce 2011 vláda pověřila ministra obrany jednáním se Švédskem o situaci po skončení stávající smlouvy. Lze říci, že si ČR na vyjednávání podmínek ponechala relativně málo času. V návaznosti na Bílou knihu však padlo alespoň jasné rozhodnutí, že si ČR nadzvukový letecký potenciál ponechá. MZV plně podpořovalo toto rozhodnutí MO, kde však bylo možné zaslechnout celou řadu nesouhlasných názorů.²⁷ Z hlediska budoucnosti bude jistě zajímavé sledovat, budou-li jednání se Švédskem úspěšná. V této souvislosti je třeba zmínit, že v rámci ČR má celou řadu zastánců „americké řešení“ ve formě nákupu pravděpodobně starších stíhaček F-16. Prozatím také nelze vyloučit nové výběrové řízení, jež by však ani v nejmenším nebylo zárukou nejnižších nákladů. Právě náklady do značné míry favorizují prodloužení kontraktu se Švédskem, neboť přechod na jiný typ letadel je extrémně náročný z hlediska výcviku a tréninku. V rámci gripenů byly již do této sféry nainvestovány více než 2 mld. Kč. Posledním zajímavým aspektem vyjednávání by mohl být postoj Evropské komise, neboť nesoutěžní řešení by mohlo být v rozporu se stávajícím právním rámcem EU.²⁸ Tyto skutečnosti ale bude možné probrat až v „ročence“ 2012.

Poslední významnou agendou, které se věnují i další kapitoly této publikaci, je dostavba jaderné elektrárny Temelín. Jak bylo ukázáno jinde, energetická politika se v ČR často stala výrazně sekuritizovanou agendou, za kterou stáli čeští atlantisté.²⁹ Sekuritizované pojetí energetické politiky se však může stát významným tématem také v souvislosti se zakázkou na dostavbu dalšího bloku jaderné elektrárny Temelín, jejíž hodnota by mohla dosáhnout 200 mld. Kč. Tato skutečnost činí z dostavby Temelína jednu z nejdůležitějších investičních příležitostí v tomto sektoru v celé Evropě, přičemž odkaz na úspěch v českém tendru by mohl hrát roli i v dalších soutěžích o dostavbu či modernizaci jaderných reaktorů. Koncem října 2011 předala společnost ČEZ dokumentaci třem hlavním zájemcům – americko-japonskému konsorciu Westinghouse, francouzské společnosti Areva a rusko-českému konsorciu MIR.1200, kteří připraví své nabídky v průběhu roku 2012. Vítěz pak bude vybrán v roce 2013.

Není bez zajímavosti, že všechny společnosti poměrně zřetelně chápou strategicko-politickou dimenzi celého rozhodovacího procesu. Americký Westinghouse vydal prohlášení, ve kterém věří, že společnost může „*skrze příležitost postavit nové nukleární reaktory v Temelíně hrát posilující roli ve vztahu Spojených států a České republiky*“.³⁰ S českým premiérem Nečasem se také při říjnové návštěvě sešel americký prezident Barack Obama, který v rozhovoru mohl navázat na viceprezidenta Joea Bidena, jenž při své návštěvě v Praze v roce 2009 varoval předchozího českého premiéra úřednické vlády Jana Fischera před rostoucí českou závislostí na ruských energetických zdrojích. Situaci v ČR ale dobře porozuměli také Rusové. Šéf ruské jaderné agentury Rosatom Sergej Kirilenko při své říjnové návštěvě Prahy jednoznačně uvedl: „*pokud by se řešení přijímalo na politické úrovni, prohrájeme*“.³¹ Rusové však

místo politických hledisek vzývají pragmatismus, který spočívá v účasti českých firem na zakázce, kterým ruská strana nabízí know-how a až 125 mld. Kč z balíku na dostavbu. Hlavním partnerem by měla být Škoda JS (Jaderné strojírenství) vlastněná ruskou společností OMZ (je již součástí česko-ruského konsorcia). Se Škodou JS však dlouhodobě spolupracují Westinghouse i Areva. Za zmínku také jistě stojí angažmá bývalého ministra vnitra ve Fischerově úřednické vádě a předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže Martina Peciny do pozice generálního ředitele Vítkovice NP (Nuclear Power), dceřinné společnosti Vítkovice Machinery Group. Ruská orientace na český průmyslový sektor byla také posílena v rámci prosincové návštěvy ruského prezidenta Dmitrije Medveděva, který s sebou přivezl návrh deklarace, podle něhož získají v následujících třech letech české firmy kontrakty v Rusku v hodnotě 3 mld. EUR.³² S účastí českých firem také souvisí druhý ruský argument, že v případě vítězství rusko-českého konsorcia bude reaktor spíše „český“, přičemž vlastnictví know-how spíše posílí českou energetickou bezpečnost v nezávislosti na dodávky ropy a plynu. Tento postoj také překvapivě otevřeně sdílí český velvyslanec pro energetickou bezpečnost Václav Bartuška, jenž je zároveň vládním zmocněncem pro dostavbu Temelína.³³ Není však bez zajímavosti, že v době zpětného dopisování této kapitoly Bartuška poskytl rozhovor týdeníku *Respekt*, kde mj. řekl: „Už v dobách minulých, když jsem byl zmocněncem pro energetickou bezpečnost, jsem říkal, že ve finále to bude civilizační volba. Od té doby, co jsem zmocněncem pro Temelín, musím už opakovat jen to, že žádný z těch tří nemá přednost, šanci mají všichni tři.“³⁴

Pro doplnění je možné dodat, že francouzská nabídka je logicky nejméně zatížená politicko-strategickými úvahami. Hlavním argumentem Arevy pravděpodobně bude výstavba reaktoru stejné tzv. tříapůlté generace přímo v Evropě, neboť další dva uchazeči staví obdobně reaktory pouze v Rusku a Číně. Stavba ve Finsku se však zásadním způsobem protahuje, což francouzskému koncernu přinese spíše negativní body. Každopádně poznámka velvyslance Bartušky naznačuje, že podpora americké nabídky prostřednictvím sekuritizace tématu ve vztahu k nabídce ruské se stane v rozhodujících měsících významnou agendou českých atlantistů. Proti tomuto sekuritizačnímu pojetí se však mohou postavit silné české průmyslové skupiny, jež by mohly nejvíce profitovat z nabídky ruské, jakkoli zapojení českých firem slibují samozřejmě všechny tři strany a zkušenosti z velkých evropských (nejen jaderných) tendrů samozřejmě ukazují, že mnoho slibů může zůstat nenaplněných.

IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ V RÁMCI BEZPEČNOSTNÍHO ROZMĚRU ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Hlavními aktéry české bezpečnostní politiky byly již tradičně MZV a MO/AČR. Z hlediska meziresortní interakce představovala zajímavou náplň jednání o budoucnosti české účasti v Afghánistánu. Zatímco v rámci MZV se objevoval názor, že by bylo vhodné ukončit české působení v Afghánistánu s koncem mandátu operace ISAF, nakonec i v této instituci převládl postoj, který dlouhodobě prosazuje MO, podle kterého by ČR měla své aktivity v Afghánistánu udržet i po konci mise ISAF. V průběhu

roku 2012 by mělo dojít ke specifikaci možností českého působení v Afghánistánu v následujících letech.

Z hlediska budoucnosti českého stíhacího letectva hrálo potenciálně významnou roli prosincové setkání Bezpečnostní rady státu, kterého se zúčastnil také prezident V. Klaus. Východiskem k jednání byla materiál MO, jehož vedení se netají snahou udržet české kapacity v oblasti nadzvukového letectva. Jak již bylo naznačeno výše, tento postoj MO však vůbec neznamená, že by tyto schopnosti měly být založeny na v současnosti pronajímaných gripenech. Bezpečnostní rada státu v této souvislosti nepřinesla žádný konkrétní veřejný výstup. Premiér Nečas však naznačil, že proti sobě stojí principy rozpočtových možností ČR a ochrany důležitých objektů. Podle premiéra do debaty o stíhačkách „masivně“ vstupuje především ochrana jaderné elektrárny Temelín.³⁵ Vezmeme-li v úvahu dlouhodobý postoj ministra obrany i ministerstva zahraničních věcí stejně tak jako kontext dostavby Temelína, lze poměrně jednoznačně dovozovat, že ČR se pokusí udržet si letecké nadzvukové schopnosti i po skončení pronájmu gripenů.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Z výše diskutovaných problematik se média věnovala nejvíce Temelínu. Provedená mediální analýza ukazuje, že se média dostavbě Temelína věnovala po celý rok relativně konstantně. Nejvíce pozornosti přišlo samozřejmě v době vyhlášení tendru a předávání zadávací dokumentace a v době významných politických návštěv či návštěv z oblasti byznysu. Všechna média informovala o prosincové návštěvě ruského prezidenta Medveděva, kterou spojila s problematikou dostavby Temelína a přísliby značných prostředků plynoucích z ruské strany v případě úspěchu rusko-českého konsorcia. V kontextu Temelína také česká média porozuměla klíčovými třecím plochám existujícím mezi určitými představami o energetické bezpečnosti a čistě pragmatickým, ekonomicky orientovaným rozhodováním, jež byly naznačeny v předchozích částech této kapitoly. V neposlední řadě se také ve veřejném prostoru objevily názory nacházející strategický rozměr dvou velkých budoucích zakázek.

Dostavbu Temelína a další pronájem či nákup stíhacího letectva však nespojuje pouze velká investiční příležitost, ale také role letectva při zajišťování ochrany jaderné elektrárny. Tento argument zdůraznil premiér P. Nečas po jednání klíčové Bezpečnostní rady státu 2. 12. 2012, když v rozhovoru pro *Hospodářské noviny* zmínil, že do rozhodování o budoucnosti nadzvukového letadla „masivně“ vstupuje bezpečnost jaderné elektrárny Temelín.³⁶ Zajímavý rozhovor o stíhačkách poskytl také *Hospodářským novinám* ministr obrany A. Vondra.³⁷ V červnovém interview zmiňuje, že by vláda mohla vyhlásit tendr do konce roku 2011.³⁸ Jedním z významných momentů hovořících pro tendr, a tedy ne pro pouhé prodloužení nájmu gripenů či pro jejich přímý odkup, je podle Vondry jejich omezená možnost nasazení.

V kontextu Afghánistánu si média tradičně všímala zraněných a usmrčených českých vojáků. *Hospodářské noviny* přinesly v říjnu zajímavou informaci, podle které

do války v Afghánistánu zasáhlo již 7000 Čechů, přičemž česká účast stála 8,3 mld. Kč.³⁹ Všechna média samozřejmě informovala o jarních událostech Libyi, nicméně vyjma krátkého problému s údajnou podporou Kaddáfího režimu ze strany českého ministra zahraničních věcí se jednalo o čistě informativní příspěvky. V tomto ohledu mediální stránka reflektovala relativně velký politický konsenzus na postupu české zahraniční politiky, který byl ilustrován výše.

Z celkového pohledu lze říci, že v roce 2011 mediální a veřejný diskurz nezažil žádnou zásadnější diskusi o bezpečnostních tématech, což lze vysvětlit značnou depolitizací bezpečnostních témat a relativním opadnutím diskusí o akvizicích, které byly probrány v loňské a předloňské kapitole „ročenky“. Podobně opadly také debaty o vysílání českých vojáků do zahraničí, jež byly tradičně spojeny se schvalováním mandátu, ke kterému však v roce 2011 nedošlo, neboť zůstal v platnosti dvouletý mandát z roku 2010. Několik prozatím v klidu probíraných témat však má potenciál v budoucím roce vzbudit významné politické kontroverze, které by se mohly odrazit i v mediálním a veřejném sektoru.

ZÁVĚR

V roce 2011 byl završen proces tvorby, implementace a reflexe několika významných domácích i zahraničních materiálů. Z celkového pohledu však očekávatelně nedošlo k významným posunům v oblasti bezpečnostní dimenze české zahraniční politiky. Debaty v kontextu dokumentů však opět poukázaly na tradiční rozpor mezi europeistickou a atlantickou perspektivou, který ani tato vláda nedokázala plně překlenout. I přes tuto skutečnost nepřinesl rok 2011 zásadnější politické konflikty, ve kterých by hrála roli bezpečnostní politika. Naopak diskuse o české účasti v rámci operací v Libyi jednoznačně patřila k těm konsenzuálnějším v oblasti participace českých ozbrojených složek na zahraničních misích. Významnější spory však lze očekávat v budoucnosti, neboť v roce 2011 byly započaty či dále posunuty některé procesy, jež povedou k významným rozhodnutím v následujících letech. Česká republika bude muset vyřešit svoji budoucí účast v Afghánistánu, rozhodnout, zda-li si uchová nadzvukovou leteckou kapacitu a jakými letouny ji v případě kladné odpovědi naplní, a také bude vybírat vítěze tendru na dostavbu Temelína, jehož výsledek může do značné míry záviset na hloubce sekuritizace celé problematiky.

Poznámky

- ¹ Střítecký, Vít (2011): *Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky*. In: Michal Kořan a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2010. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ² Usnesení vlády ČR z 8. 9. 2011 č. 665 o Bezpečnostní strategii České republiky. On-line: [kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/80C687D66E5D4EC5C125790400491A0D/\\$FILE/665%20uv110908.0665.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/80C687D66E5D4EC5C125790400491A0D/$FILE/665%20uv110908.0665.pdf).

- ³ Viz III. *Symposium „Česká zahraniční politika“*. Ministerstvo zahraničních věcí ČR, listopad 2011.
- ⁴ Viz také Střítecký, Vít (2011a): „*Nová*“ *bezpečnostní strategie ČR: přešlapování na místě*. Natoaktual.cz. On-line: www.natoaktual.cz/nova-bezpecnostni-strategie-cr-preslapovani-na-miste-pds/na_analyzy.aspx?c=A111114_152538_na_analyzy_m02.
- ⁵ *Koncepce zahraniční politiky České republiky* (2011). On-line: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.
- ⁶ Usnesení vlády ČR z 18. 5. 2011 č. 369 o Bílé knize o obraně. On-line: [kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A9A3945FD36EB02CC125789D0038A22D/\\$FILE/369%20uv110518.0369.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A9A3945FD36EB02CC125789D0038A22D/$FILE/369%20uv110518.0369.pdf).
- ⁷ Rozhovor se zástupcem Ministerstva obrany ČR, 15. 6. 2012.
- ⁸ Střítecký, Vít (2009): *Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky*. In: Michal Kořan a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů; Střítecký, Vít (2010): *Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky*. In: Michal Kořan a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2009. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů; Střítecký, Vít (2011), op. cit.
- ⁹ Střítecký, Vít (2011), op. cit.
- ¹⁰ Zápis z jednání Poslanecké sněmovny PČR, 22. 3. 2011. On-line: psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/014schuz/s014096.htm.
- ¹¹ Usnesení vlády ČR ze dne 6. 10. 2010 č. 722 k návrhu na působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v letech 2011 a 2012 s výhledem na rok 2013. On-line: [kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/ADFCC98B33868514C12577B300392409/\\$FILE/722%20uv101006.0722.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/ADFCC98B33868514C12577B300392409/$FILE/722%20uv101006.0722.pdf).
- ¹² Zápis z jednání Poslanecké sněmovny PČR, 22. 3. 2011. On-line: psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/014schuz/s014098.htm.
- ¹³ *Vláda zkritizovala Schwarzenbergovi koncepci zahraniční politiky*. EurActiv.cz, 20. 6. 2011. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/vladazkritizovalaschwarzenbergovikonceptcizahrani%C3%ADpolitiky.
- ¹⁴ *Schwarzenberg online k Libyi: Ted' je těžké být užitečný*. Aktualne.cz, 22. 2. 2011. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_4/x2011_02_22_schwarzenberg_online_k_libyi_ted_je_tezke_byt_uzitecny.html.
- ¹⁵ *Italy and Czech Republic back Gaddafi despite bloodbath*. Euobserver.com, 21. 2. 2011. On-line: euobserver.com/news/31842.
- ¹⁶ *Schwarzenberg online k Libyi: Ted' je těžké být užitečný*, op. cit.
- ¹⁷ Rozhovor s českým diplomatem. Ministerstvo zahraničních věcí ČR, březen 2011.
- ¹⁸ Rozhovor s ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem. ČT1, *Otázky Václava Moravce*, 20. 3. 2011. On-line: www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/211411030500320/obsah/151811-karel-schwarzenberg-top09-ministr-zahranici-cr-nas-postoj-k-vojskemu-zasahu-v-libyiii/.
- ¹⁹ *Informace o vývoji v programu vzdušného systému včasné výstrahy a řízení NATO*. Ministerstvo obrany ČR. On-line: www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=100460&down=yes.
- ²⁰ Rozhovor se zástupcem Ministerstva obrany ČR, op. cit.
- ²¹ Helicopter Initiative Seminar. Ministerstvo obrany ČR, 3. 2. 2009.
- ²² Rozhovor se zástupcem Ministerstva obrany ČR, op. cit.
- ²³ Tamtéž; Šindelář, Mirek: *Čeští vrtulníkáři budou moci podporovat speciální síly v jejich operacích*. Army.cz, 19. 7. 2012. On-line: www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cesti-vrtulniki-kari-budou-moci-podporovat-specialni-sily-v-jejich-operacich-72331/.
- ²⁴ Rozhovor se zástupcem Ministerstva obrany ČR, op. cit.
- ²⁵ Tamtéž.
- ²⁶ *Iraq Buys F-16s, Strengthening Its Air Force*. The Wall Street Journal, 27. 9. 2011. On-line: online.wsj.com/article/SB10001424052970204422404576594900420928050.html.
- ²⁷ Rozhovory s reprezentanty Ministerstva obrany ČR, listopad 2011.
- ²⁸ Rozhovor se zástupcem Ministerstva obrany ČR, op. cit.

- ²⁹ Střítecký, Vít (2010): *Europeanists in spite of themselves: energy as an Atlanticist priority of the Czech EU Presidency*. In: Petr Drulák–Zlatko Šabič (eds.): *The Czech and Slovenian EU presidencies in a comparative perspective*. Dodrecht: Republic of Letters Publishing; Hynek, Nik–Střítecký, Vít (2010): *Energetická bezpečnost podle českých atlantistů*. In: Vít Střítecký–Petr Drulák a kol.: *Hledání českých zájmů: mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ³⁰ Baroch, Pavel: *Hurá na Temelín! Začala bitva o 200 jaderných miliard*. Aktuálně.cz, 31. 10. 2011. On-line: aktualne.centrum.cz/domaci/kauly/clanek.phtml?id=719686.
- ³¹ Viz rozhovor s velvyslancem ČR pro otázky energetické bezpečnosti Václavem Bartuškou. Český rozhlas 6, 29. 10. 2009. On-line: www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/651608?f_od=0&f_num=50.
- ³² *Medveděv přivezl kontrakty za miliardy. Podívejte se na jeho první kroky v Praze*. iHNED.cz, 7. 12. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-54073050-medvedev-privezl-kontrakty-za-miliardy-podivejte-se-na-jeho-prvni-kroky-v-praze.
- ³³ Rozhovor s velvyslancem ČR pro otázky energetické bezpečnosti, op. cit.
- ³⁴ Sacher, Tomáš: *Nevěřte jim ani slovo*. Respekt, 29/2012.
- ³⁵ *Mají nad Českem dál létat Gripeny, nebo si je kvůli krizi nemůžeme dovolit? Nečas váhá*. iHNED.cz, 2. 12. 2011. On-line: pravy.ihned.cz/cesko/c1-53945740-maji-nad-ceskem-dal-letat-gripeny-nebo-si-je-kvuli-krizi-nemuzeme-dovolit-necas-vaha.
- ³⁶ Tamtéž.
- ³⁷ Kreč, Luboš: *Ministr Vondra: Nové stíhačky by toho měly umět víc než gripeny v Česku*. iHNED.cz, 20. 6. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/?p=012000_d&article%5Bid%5D=52130820.
- ³⁸ V době práce na této kapitole již bylo patrné, že k vypsání tendru v roce 2011 nedošlo.
- ³⁹ *Do války v Afghánistánu již zasáhlo přes 7000 českých vojáků*. iHNED.cz, 5. 10. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-53110390-do-valky-v-afghanistanu-jiz-zasahlo-pres-7000-ceskych-vojaku.